

Статут цієї представницької Міжнародної організації вимагав обмеження озброєнь до мінімуму, необхідного для національної оборони, декларував принцип гарантії територіальної цілісності країн-членів Ліги націй. Згідно з статутом Ліга націй повинна була вжити негайних і рішучих заходів для упередження (припинення) будь-якої війни і забезпечення миру.

Проти держав-агресорів, у відповідності зі статутом Ліга націй мала право застосовувати дипломатичні, політичні та економічні санкції. Вона могла втручатися у суперечки між державами, які не були її членами. Ліга виробила також порядок управління колишніми колоніальними володіннями Німеччини, заселеними арабами, що були у складі колишньої Турецької імперії[1].

Ліга націй була ефективним знаряддям підтримки Версальської системи. Разом з тим її фундатори переслідували свої меркантильні інтереси у міжнародних справах.

Список використаної літератури:

1. Сидоров А. Ю. История международных отношений. 1918–1939 гг. / А. Ю.Сидоров, Н. Е. Клейменова. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2006. – 640 с.
2. Системная история международных отношений в двух томах / Под редакцией А. Д. Богатурова, Т. И. События 1918–1945 годов. – М.: Культурная революция. 2007. – 480 с.
3. Мицик Л. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–2007) / Л. М. Мицик, Ю. В. Кузьменко. – К.: Навчальне видавництво, 2008. – 656 с.

Науковий керівник: к.і.н., доцент Овчаренко О. І.

М. М. Попов, Є. В. Валієнко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

БИТВА ПІД КРЕСІ: СПРОСТУВАННЯ МІФІВ

На сьогодні, питання якісної та неупередженої оцінки середньовічних битв є актуальним, оскільки воно може висвітлити важливі моменти, на які раніше не зверталася належна увага. Битва під Кресі – це яскравий приклад, коли середньовічна упередженість до сих пір відіграє значну роль при оцінці ходу історичної події. Навіть у вітчизняному просторі домінує думка, що битва ілюструє ганебну поразку лицарства (як роду військ) та велику перемогу піхоти (лучників). Метою, статті буде спростування даної тези.

Отже, напередодні зіткнення, король Едуард III, військо якого підійшло до Кресі раніше за французів, зміг обрати вигідну позицію для бою. Англійці розмістилися на крутому пагорбі, який мав похилий схил лише з лівого флангу. Це надавало їм стратегічної переваги. Втім, для міцнішої оборони вони укріпили свої позиції гострими палями та вовчими ямами [1, 6 – 7].

Король Едуард наказав своєму лицарству спішитися, та лишити коней в таборі, що знаходився на відстані одного кілометра. Це унеможливило відступ лицарського загону, а також підвищувало моральний дух війська. Слід розуміти, що лучники не мали можливості битися у ближньому бою. Якби ворог прорвався до їхніх позицій, вони би були просто знищені. Тож спішення лицарів мало не лише тактичний, але й моральний сенс [7].

Крім того, король заборонив брати ворога у полон, найвірогідніше задля того, щоб це не порушило бойовий стрій, і не дозволило французам зломити супротив.

З хроніки Фруассара відомо, що король розмістив свої війська «бороною» («решіткою»). Керуючись логікою, можна зробити припущення, що лучники були розташовані не зубцями, як це подається у деяких картах бою, а у шаховому порядку. Таке шикування давало лучнику зручний простір для стрільби [2, 170 – 171].

Також існує згадка про наявність у англійському війську трьох бомбард, призначених для штурму фортець. Складно сказати чи були вони використані під час бою, адже детальної інформації ми не маємо. Найвірогідніше, якщо бомбарди і були застосовані, то їхня роль у битві була мінімальною [5, 438].

Отже, перед початком битви, англійське воїнство було у повній бойовій готовності.

Французьке військо в цей час наздоганяло англійців. Побутує хибна думка, що горде французьке лицарство, бажаючи першим почати бій, занадто відірвалося від основних сил, і порушило бойовий порядок. Втім, ця думка є хибною, адже на початку бою, лицарі дотрималися наказу короля й пропустили уперед арбалетників [6, 22 – 25].

Можна припустити, що лицарі керувалися не своєю гордістю, а бажанням помститися англійцям, які вже двічі уникали покарання (походи Едуарда III 1339-1340 рр.) [9].

Король Філіп VI був проти того, щоб починати бій 26 серпня, адже військо було на марші, основні сили ще не підступили, воїни вже були втомлені. Втім, лицарі наполягли на тому, щоб почати бій сьогодні. Тож відсутність військової харизми короля, його неможливість упорядкувати військо, призвели до непоправимих наслідків [5, 437 – 440].

Першими в бій пішли арбалетники. Одразу виникла велика проблема. Генуезці не були готові йти сьогодні в бій, через втому від довгого денного переходу та неукомплектованість, до того ж, набір болтів та щитів лишився у обозі, який ще не дістався поля битви). Втім, через погрози французького командування, їм довелося йти в бій.

Фруассар подає кількість арбалетників у 6 000 чоловік, але це нереальні цифри, якщо враховувати протяжність фронту у 1000-1500 метрів [2, 170 – 173]. Це шиккування було би занадто громіздким та глибоким, не давало би можливості ефективно стріляти. Радше припустити, що арбалетників було не більше 2 000 осіб [10].

Генуезці просувалися, не відчуючи опору. Таким чином, англійці заманили їх у зону ефективної стрільби, та почали посипати стрілами.

Також, слід розкритикувати версію про раптовий дощ, який намочив тятину арбалетників, і позбавив їх можливості влучно стріляти. Насправді, враховуючи те, що генуезці були професіоналами своєї справи, вони не могли не зняти тятину, знаючи про наближення непогоди. Справжні причини поразки арбалетників потрібно шукати у неукомплектованості, незапланованій атаці, та у низькому моральному дусі [4].

Бачачи відступаючих арбалетників, французькі лицарі кинулися у атаку, топчучи тих у землю. Варто спростувати міф про те, що лицарі настільки зневажали піхоту, що просто вирішили її почавити під час свого наступу. Ймовірно, причиною лицарської атаки було розчарування у загоні найманців, який виявився, в умовах битви, неефективним та в намаганні втримати ініціативу на полі бою [9].

Саме з цього моменту слід звернути увагу на декілька важливих аспектів. Французька армія зав'язала бій у той час, коли основне військо було ще на марші, тому позиції англійців атакували невеликі загони лицарів. Лише через це, щільна стрільба з луків принесла такий небачений результат. Якби французьке лицарство було зібране у єдину баталію, їм би вдалося проломити ряди ворога та знищити англійську армію (Як це сталося в битві при Божансі в 1429 році) [1, 16].

Проте, через самогубну хоробрість, французькі атаки захлинулися. Лицарі звитязно йшли у бій, потрапляли під влучні постріли англійців, і падали добитими силами англійських спішених лицарів [2, 170 – 173].

Ситуацію врятував лише сліпий король Іоанн Богемський, який був командиром однієї з французьких баталій. Він зміг зібрати кілька лицарських загонів, та піти у стрімку атаку. Саме його сили глибоко увірвалися в ряди англійців, і майже знищили баталію принца Уельського. Бій був настільки жорстоким, що принц Едуард декілька разів падав на землю від втоми, та лише завдяки старанню зброєносця, не був убитий [5, 440].

Коли король Едуард III дізнався що його син може загинути у кривавому місиві, він відмовився посилати йому на допомогу резерви, адже вважав що принц повинен сам «заслужити свої шпори». Зауважимо, що непохитність короля, дозволила зберегти щільність шиккування, та не дозволила порушити чіткі бойові позиції.

Бій продовжувався до восьмої години вечора. Лише з настанням ночі протистояння припинилося [2, 170].

Знов-таки, варто розвінчати міф про те, що англійські лицарі контратакували французів наприкінці битви, оскільки в умовах ночі подолати відстань до табору й назад, та організувати переслідування було неможливим.

Про наслідки битви стало відомо лише вранці. Англійці зрозуміли що ворог зазнав нищівної поразки. У кривавому бою загинув цвіт лицарства: Іоанн Богемський, граф Алансонський (брат короля Франції), граф Фландрійський, граф д'Аркур, граф де Шатильйон та інші. Сам король Філіп отримав тяжкі поранення [3, 170 – 180].

Втім, треба спростувати міф про «гігантські втрати» на полі битви. Цифра в 10-20 000 полеглих французів є занадто завищена, а 90 убитих англійців занижена. Беручи до уваги той факт, що король Едуард III у своєму листі вказав кількість загиблих французьких лицарів в 1552 чоловіки (ймовірно за лицарів вважалися і просто люди в обладунках), а також те, що в нормандських хроніках йде мова про 1200 убитих та поранених, можна зробити висновок, що реальні втрати французької армії (додаючи кількість загиблих арбалетників) не перевищує 1500 чоловік. Про англійські втрати судити неможливо, адже жодних достовірних даних ми не маємо. Можна лише припустити, що кількість загиблих англійців не перевищувала 500 чоловік убитими та пораненими, при умові тотального знищення лівого флангу принца Уельського [8].

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що битву під Кресі перемогли не англійські лучники, а стратегічне вміння Едуарда III, який зміг скомбінувати дії піхоти зі спішеними лицарями.

Французьке лицарство показало себе з кращої сторони, проявило небачену відвагу та доблесть, безстрашно атакувало невеликими загонами переважаючі сили противника.

Велику роль у поразці французів зіграла стратегічна слабкість, як воєначальника, короля Філіпа VI, який не зміг зібрати до купи військо, та організувати координовану атаку. Лицарі могли зломити супротив англійців, проте, через неорганізованість командування вони були розгромлені.

Таким чином, відкидаючи міфи про битву під Кресі, ми можемо мати комплексне, позбавлене упереджень, уявлення про те, що відбулося на болі брані 26 серпня 1346 року.

Список використаної літератури:

1. Bennett M. The Development of Battle Tactics in the Hundred Years War/ M. Bennett//Arms, Armies and Fortifications in the Hundred Years War, 1994, С. 3-13
2. Froissart, J., Chronicles of England, France, Spain and the adjoining countries : from the latter part of the reign of Edward II to the coronation of Henry IV, Translated from the French, with variations and additions, from many celebrated MSS by Thomas Johnes [У російському перекладі], Esq. New York: Leavitt & Allen, 1857. – 900 с.
3. Rigg A. Propaganda of the Hundred Years War: Poems on the Battles of Crecy and Durham (1346): A Critical Edition/ A. Rigg// Traditio, 54, С. 169-211
4. Популярные мифы о средневековой войне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zen.yandex.ru/media/battlez/populiarnye-mify-o-srednevekovoi-voine-kotorye-pora-razveiat-5b3268fd63ad5800a8e23dd6>
5. Разин Е. А. История военного искусства Средневековья/ Е.А. Разин. – Москва: Вече, 2016. – 608 с.
6. Столітня війна: як любі друзі стали найкращими ворогами//Історія. Новий погляд. – 2018. – Випуск 6. – С. 20-31
7. Уваров Д. Битва при Креси (1346 г.) и военное дело начала Столетней войны [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xlegio.ru/ancient-armies/medieval-warfare/battle-of-crecy-1346/>
8. Уваров Д. Военные потери в средневековье [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xlegio.ru/ancient-armies/military-organization-tactics-equipment/medieval-military-losses/>
9. Уваров Д. Походы Эдуарда III в 1339-1346 гг. (от Камбре до Креси) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xlegio.ru/ancient-armies/medieval-warfare/battle-of-crecy-1346/1-edward-3-campaign-1339-1346.html>
10. Численность средневековых армий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vigosan.ru/chislennost-srednevekovyih-armiy/>

Науковий керівник: к.і.н., доцент Гальченко С. І.